

Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae

Rok 13, Nr 1/2009

Wydział Zarządzania i Administracji

Uniwersytetu Humanistyczno – Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach

Gospodarowanie zasobami organizacji w warunkach zagrożeń otoczenia

Marek Gębski¹

RYNEK PRACY WŚRÓD MIESZKAŃCÓW WSI W WARUNKACH GLOBALIZACJI

Streszczenie

Rynek pracy charakteryzuje współczesną rzeczywistość społeczną i gospodarczą w Polsce. Szczególnego traktowania wymaga uwzględnienie takich zagadnień jak przeobrażenia gospodarstw, rola i znaczenie państwa oraz organizacji rolniczych a także przebieg procesów ekonomicznych i politycznych w konstrukcji wiejskiego rynku pracy. Obszary wiejskie – różniące się w zasadniczy sposób od miejskich stają się terenem, w których dominuje innego typu aktywność. Użytkuje się je po wielokroć jako tereny rekreacyjne. Mają one przypisaną rolę szczególną, wyznaczoną rygorami zachowania naturalnego krajobrazu oraz koniecznością kontynuowania tradycji kulturowej bądź historycznej funkcji istotnej w życiu społeczeństwa.

Wstęp

Rynek pracy, a w konsekwencji towarzyszące mu od początku lat transformacji bezrobocie – charakteryzują współczesną rzeczywistość społeczną i gospodarczą w Polsce. W rozważaniach o zatrudnieniu wśród mieszkańców wsi, wyraźnie wyodrębnia się dwie zbiorowości tej społeczności. Pierwszą z nich tworzą osoby związane z gospodarstwami rolnymi, a druga ukształtowana jest z ludności, których zwykło się określać w języku potocznym – osobami bezrolnymi.

W tym ujęciu całość ludzkich doświadczeń charakteryzuje nieustanna zmienność. Stąd mniej ważne stają się ulokowania zarówno osób jak i określonych procesów społecznych w konkretnej przestrzeni, bowiem znaczenia nabiera sam charakter oraz sposób ich powiązania ze sobą – określane współcześnie mianem sieci,

¹ dr Marek Gębski, Instytut Zarządzania, Wydział Zarządzania i Administracji, Uniwersytet Humanistyczno – Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach.

która z powodzeniem zastępuje dotychczasowe przestrzenne posadowienie obszarów wiejskich. W funkcjonowaniu dzisiejszego rynku, jego partnerzy będący stronami zachodzących relacji – mają świadomość, że warunkiem powodzenia w realizowanych transakcjach jest zajmowana pozycja w sieci. To właśnie jej lokalizacja daje gwarancję do pomyślnego nawiązania kontaktów za jej pośrednictwem. Zatem pozycja tak producenta jak i gospodarstwa rolnego wiąże się coraz rzadziej z terytorium, a najczęściej jest już efektem relacji w gronie partnerów wytwarzanych i dystrybuowanych dóbr. To one najczęściej konstruują łańcuch powiązań wiodących uczestników gry rynkowej poprzez uczestnictwo w relacjach nadających znaczenie w kreowaniu pozycji gospodarstw i decydujących o losach właścicieli.

Ten sposób prezentowania wyróżnionej w opisie problematyki, umożliwił opracowanie szeregu tabel relacyjnych, w treści których jest możliwość porównania rozkładu cech danej populacji, mieszczących się w ujęciu umownym w regionie południowo-wschodnim Polski. **Region ten kształtują województwa: lubelskie, małopolskie, mazowieckie, podkarpackie oraz świętokrzyskie.** Konsekwencją zatem, jest realizacja w formie porównań zachodzących zjawisk w tym obszarze społecznym w ramach tych województw.

W układzie merytorycznym opracowania dostrzega się podział na części charakteryzujące:

- strukturę gospodarstwa rolnych,
- aktywność zawodową mieszkańców wsi,
- rynek pracy ludności związanej z rolnictwem,
- bezrobocie mieszkańców wsi w województwie świętokrzyskim.

1. Struktura gospodarstw rolnych

Charakterystyczna dla Polski struktura agrarna jest istotnym czynnikiem różniącym terytorialne rozmieszczenie zasobów ludzkich w gospodarstwach domowych związanych z rolnictwem oraz ich wykorzystanie. Ogółem w kraju jest 2.933.228 indywidualnych gospodarstw oraz działek rolnych, w tym 1.956.141 to indywidualne gospodarstwa rolne o areale użytków rolnych powyżej 1 ha; natomiast działek rolnych jest 977.087 z powierzchnią do 1 ha użytków rolnych².

W województwie świętokrzyskim jest 172.283 indywidualnych gospodarstw i działek rolnych, w tym: 125.750 → to gospodarstwa, a kolejne 46.533 → to działki rolne.

W województwie świętokrzyskim prezentacja gospodarstw (nie uwzględniając działek rolnych z arealem do 1 ha) według struktury ich powierzchni przedstawia się następująco: 1-2 ha jest 25,3 proc; 2-5 ha jest 41,5 proc. gospodarstw; 5-10 ha jest 25,3 proc. Gospodarstw powyżej 10 ha jest 7,7 proc.; w tym 50 ha i więcej ma tylko 0,2 proc podmiotów rolnych³. Wielkości te obrazują dwie kolejne tabele tj. 1^a i 1^b.

² Zasoby pracy w rolnictwie indywidualnym 2002. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań. Powszechny Spis Rolny. GUS, Warszawa 2003, s.167.

³ Tamże, s 169

Z dokonanej analizy treści mieszczących się w tych tabelach wynika, że gospodarstwa wielkie obszarowo o powierzchni powyżej 20 ha usytuowane są w województwach północno – zachodnich kraju. Znajdują się one przede wszystkim w regionach: warmińsko-mazurskim, zachodnio-pomorskim, pomorskim, kujawsko-pomorskim i wielkopolskim. Natomiast udział gospodarstw o powierzchni powyżej 50 ha jest największy w województwie zachodniopomorskim. Wręcz w odmienną sytuację są województwa: śląskie, małopolskie i podkarpackie. W województwie małopolskim udział gospodarstw powyżej 50 ha jest aż dziesięciokrotnie mniejszy niż średnio w Polsce. W strukturze gospodarstw znajdujących się w Polsce centralnej i wschodniej, a więc w województwach: mazowieckim, łódzkim, **świętokrzyskim** i lubelskim jest wyraźna przewaga gospodarstw średnich o powierzchni 5-10 ha.

Tabela 1^a. Gospodarstwa rolne wg obszaru użytków rolnych

Jednostka terytorialna	Ogółem	Obszar użytków rolnych (w ha)						
		0-1*	1-2	2-5	5-10	10-20	20-50	50 i więcej
POLSKA	2933228	977087	517040	629850	426869	266623	95943	19816
dolnośląskie	141336	57993	25608	22911	16571	11064	5051	2138
kujawsko-pomorskie	115981	36461	13064	14906	19049	20574	10143	1784
lubelskie	305891	82549	45945	74948	64108	30241	7249	851
lubuskie	55252	23232	11803	8366	4871	3884	2100	996
łódzkie	209679	44667	31769	50992	50572	26135	5089	455
małopolskie	373726	156835	88397	97179	25986	4426	677	226
mazowieckie	369524	77741	57970	86839	81390	50458	13844	1282
opolskie	74134	32228	12022	11514	8058	5988	3273	1051
podkarpackie	311855	113235	74981	90558	27807	4074	830	370
podlaskie	120055	20218	13324	18618	24534	30141	12419	801
pomorskie	76722	22818	11769	11829	10700	11996	5825	1785
śląskie	253112	142168	50718	39901	13917	4536	1410	462
świętokrzyskie	172283	46533	31843	52190	31766	8463	1289	199
warmińsko-mazurskie	80573	28501	9604	9076	7872	13782	9319	2419
wielkopolskie	202073	62458	27290	30338	33004	33373	13011	2599
zachodniopomorskie	71032	29450	10933	9685	6664	7488	4414	2398

*Gospodarstwa rolne o powierzchni do 1 ha zaliczane są do działek rolnych

Źródło: *Zasoby pracy w rolnictwie indywidualnym 2002*, GUS, Warszawa 2003, s. 167.

Tabela 1^b. Struktura gospodarstw rolnych wg grup obszarowych

Jednostka terytorialna	Ogółem	struktura indywidualnych gospodarstw rolnych według obszaru użytków rolnych (w ha)*					
		1-2	2-5	5-10	10-20	20-50	50 i więcej
	Liczba gospodarstw rolnych i działek =100	Liczba indywidualnych gospodarstw rolnych = 100					
POLSKA	33,3	26,4	32,2	21,8	13,6	4,9	1,0
dolnośląskie	41,0	30,7	27,5	19,9	13,3	6,1	2,6
kujawsko-pomorskie	31,4	16,4	18,7	24,0	25,9	12,8	2,2

lubelskie	27,0	20,6	33,6	28,7	13,5	3,3	0,4
lubuskie	42,1	36,9	26,1	15,2	12,1	6,6	3,1
łódzkie	21,3	19,3	30,9	30,7	15,8	3,1	0,3
małopolskie	42,0	40,8	44,8	12,0	2,0	0,3	0,1
mazowieckie	21,0	19,9	29,8	27,9	17,3	4,7	0,4
opolskie	43,5	28,7	27,5	19,2	14,3	7,8	2,5
podkarpackie	36,3	37,8	45,6	14,0	2,1	0,4	0,2
podlaskie	16,8	13,4	18,7	24,6	30,2	12,4	0,8
pomorskie	29,7	21,8	21,9	19,9	22,3	10,8	3,3
śląskie	56,2	45,7	36,0	12,5	4,1	1,3	0,4
świętokrzyskie	27,0	25,3	41,5	25,3	6,7	1,0	0,2
warmińsko-mazurskie	35,4	18,4	17,4	15,1	26,5	17,9	4,7
wielkopolskie	30,9	19,6	21,7	23,6	23,9	9,3	1,9
zachodniopomorskie	41,5	26,3	23,3	16,0	18,0	10,6	5,8

*w wyliczeniach obejmujących strukturę gospodarstw rolnych nie są uwzględnione działki rolne do 1 ha

Źródło: *Zasoby pracy w rolnictwie indywidualnym 2002*, GUS, Warszawa 2003, s. 168.

2. Aktywność zawodowa mieszkańców wsi

Rysunek 1. Polska – wg województw

Źródło: opracowanie własne

Struktura obszarów gospodarstw rolnych wiąże się z terytorialnym zasiedleniem zasobami ludności związanej z rolnictwem. Województwami o największym udziale ludności w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego są: mazowieckie, małopolskie, podkarpackie, lubelskie i świętokrzyskie (Mapka 1, pt. POLSKA – wg województw). Łącznie mieszka w nich 52,5% całej ludności związanej z rolnictwem. Wymienione województwa usytuowane są w południowo-wschodniej części Polski, z którymi sąsiaduje region świętokrzyski.

Stąd w opracowaniu występują one w ramach kompleksu, w którym dokonuje się analizy, z uwzględnieniem porównań i odniesień. W czterech z nich wymienionych w pierwszej kolejności zamieszkuje aż 46,7% ludności rolniczej. Natomiast w świętokrzyskim dalsze 5,8% (Tabela 2, zatytułowana: ludność w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w wybranych województwach).

Tabela 2. Ludność w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w wybranych województwach

Jednostka terytorialna	Ludność rolnicza o ustalonym statusie na rynku pracy	Udział w województwie ludności rolniczej o ustalonym statusie na rynku pracy	Ludność o ustalonym statusie na rynku pracy w Polsce (w województwach) - ogółem	Udział w województwie ludności o ustalonym statusie na rynku pracy
POLSKA	8.212.299	100,0	30.232.653	100,0
lubelskie	822.393	10,0	1.744.506	5,8
małopolskie	1.090.242	13,3	2.509.292	8,3
mazowieckie	1.007.791	12,1	4.094.233	13,5
podkarpackie	904.069	11,2	1.588.871	5,3
świętokrzyskie	476.392	5,8	1.038.927	3,4

Zródło: Opracowanie własne, dokonane na podstawie Tabeli 8.4. – Ludność w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego wg województw, w: *Zasoby pracy w rolnictwie indywidualnym 2002*, ... s. 170.

Z treści zawartej w tej tabeli wynika, że udział ludności rolniczej o ustalonym statusie na rynku pracy w tych pięciu wymienionych województwach przekracza ich udział w ludności o ustalonym statusie na rynku pracy w Polsce. Wynika z tego, że są to województwa rolnicze pod względem demograficznym. Wysoki udział ludności związanej z rolnictwem w tych województwach – potwierdza, że w ich przypadku polityka rolna ma istotny wpływ na osiągane dochody w tak znacznej części populacji.

W gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego udział kobiet wynosi 49,7%, a mężczyzn 50,3% (tabela 3, pt. ludność w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w wybranych województwach wg płci).

Z treści tej tabeli wynika, że sytuacja w tych województwach nie odbiega od wartości przeciętnych dla kraju, niewielkie różnice obserwuje się w mazowieckim. Natomiast w lubelskim i świętokrzyskim utrzymuje się stan odpowiadający standardowi w kraju.

Tabela 3. Ludność w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w wybranych województwach wg. płci

Jednostka terytorialna	OGÓŁEM (W %)	KOBIETY	MĘŻCZYŹNI
POLSKA	100,0	49,7	50,3
lubelskie	100,0	49,6	50,4
małopolskie	100,0	50,3	49,7

mazowieckie	100,0	48,9	51,1
podkarpackie	100,0	50,5	49,5
świętokrzyskie	100,0	49,8	50,2

Źródło: opracowanie własne, dokonane na podstawie Tabeli 8.5. – ludność w gospodarstwach domowych w użytkownikiem gospodarstwa rolnego w województwach wg płci, w: Zasoby pracy..., s.172.

Wykształcenie mieszkańców wsi stanowi o zróżnicowaniu ludności związanej z rolnictwem (tabela 4, pt. ludność w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w wybranych województwach wg wykształcenia).

Tabela 4. Ludność w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w wybranych województwach wg. wykształcenia

Jednostka terytorialna	Ogółem (w %)	Wykształcenie					Podstawowe	
		Wyższe	Policealne i średnie	Średnie ogólnokształcące	Zasadnicze zawodowe		Ukończone	Nieukończone
POLSKA	100,0	5,4	20,4	5,4	28,4		36,5	3,9
lubelskie	100,0	5,5	21,2	6,0	24,7		37,8	4,8
małopolskie	100,0	5,2	20,5	4,9	31,3		35,2	2,9
mazowieckie	100,0	5,7	20,1	5,6	27,3		36,5	4,8
podkarpackie	100,0	5,5	21,3	5,4	27,7		36,5	3,6
świętokrzyskie	100,0	5,3	19,8	5,2	26,5		38,2	5,0

Źródło: opracowanie własne, dokonane na podstawie Tabeli 8.8. – ludność w gospodarstwach domowych z użytkownikiem..., s.175.

Najwięcej osób z wyższym wykształceniem wśród ludności będącej użytkownikami gospodarstw rolnych zamieszkuje w województwie mazowieckim. W województwach lubelskim i podkarpackim wśród właścicieli gospodarstw jest również większa od średniej w Polsce liczba osób po studiach. W następnej kolejności plasują się **świętokrzyskie** i małopolskie. Podobnie kształtuje się sytuacja w populacji ludności w gospodarstwach, w których użytkownikami są osoby z wykształceniem policealnym oraz średnim zawodowym i ogólnokształcącym. W prezentowanych województwach największą ilość wśród użytkowników stanowią osoby z wykształceniem zawodowym, podstawowym a także z niepełnym podstawowym. Wielkość ogółem tej populacji kształtuje się następująco – województwa: lubelskie – 67,3, podkarpackie – 67,8, mazowieckie – 68,6, małopolskie 69,4, świętokrzyskie – 69,7.

3. Wybrane problemy rozwoju wiejskiego rynku pracy w Polsce

W Polsce o zaliczeniu do ludności miejskiej lub wiejskiej decyduje kryterium administracyjne. Do ludności miejskiej zalicza się osoby zamieszkałe w miejscowościach mających urzędowe prawa miejskie, a do ludności wiejskiej – zamieszkałych poza granicami tych miast⁴.

⁴ I. Frenkel, *Wybrane problemy rozwoju wiejskiego rynku pracy w Polsce*, w: *Rozwój obszarów wiejskich. Doświadczenia krajów europejskich*, (red.) K. Zawalińska, Warszawa 2005, s.207.

Przez wiele lat po wojnie Polska należała do krajów o najszybszym tempie wzrostu liczby ludności w Europie. W latach 1946-1990 miał miejsce wzrost z 23,6 mln do 38,2 mln, średniorocznie wynosił on około 200 tys. osób. Szybkim zmianom ludności, towarzyszyły niewielkie zmiany liczby ludności wiejskiej, z 15,6 mln w 1946r. do 14,6 w 1999 roku. W 2003 roku notuje się 14,7 mln ludności wiejskiej⁵. W województwie świętokrzyskim struktura demograficzna ludności jest niekorzystna, ma miejsce sukcesywne zmniejszanie liczby mieszkańców. Wśród nich dominuje ludność wiejska. Świętokrzyskie plasuje się w kraju na drugim miejscu po podkarpackim – 59,6%, wyprzedzając nieznacznie lubelskie – 53,3%⁶.

Dokonujące się zmiany liczby ludności wiejskiej dokonywały się w latach transformacji przede wszystkim pod wpływem następujących czynników:

- po pierwsze, spowodowanych osłabieniem naturalnych przemieszczeń ludności wiejskiej do ośrodków miejskich;
- po drugie, wywołanych zmianami w podziale administracyjnym kraju skutkujących tworzenie miast w miejsce dotychczasowych ośrodków wiejskich.

Nie bez znaczenia jest fakt, że w całym okresie przemian społecznych mających miejsce w latach transformacji, obserwuje się osłabienie działań w związku z trudną sytuacją na miejskich rynkach pracy. W grupie wymienionych powodów można wyraźnie dostrzec braki w rozwoju w zakresie infrastruktury technicznej a także powstawanie drobnej przedsiębiorczości na wsi.

Te czynniki w sposób decydujący wyhamowały ruchy migracyjne mieszkańców wsi do miast. Dokonującym się zmianom – aczkolwiek niewielkim w ogólnej liczbie ludności wiejskiej na przestrzeni całego okresu powojennego, towarzyszyły przeobrażenia w jej strukturze społeczno – ekonomicznej.

Termin wieś już dawno przestał być równoznaczny z określeniem rolnictwo. Znajduje to swój wyraz przede wszystkim w zmniejszaniu się liczby gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego. Ilość tych gospodarstw z każdym upływającym rokiem wyraźnie się zmniejsza. I tak w 1960 roku gospodarstwa te stanowiły prawie 78% wszystkich gospodarstw domowych na wsi, a w 2002 roku już tylko 51%. Jednocześnie stale zmniejszał się udział gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego, dla których praca w nich stanowiła główne źródło utrzymania. W 2002 roku stanowiły już one tylko 27,9% wszystkich gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego na wsi. Charakterystyka gospodarstw domowych w miastach i na wsi wg głównych źródeł utrzymania – prezentowana w tabeli 5 wyraźnie wskazuje, że wśród ponad 13,3 mln. gospodarstw domowych, w miastach jest ich zdecydowanie więcej – blisko 9 mln, podczas gdy na wsiach funkcjonuje ta kategoria zaledwie w 4,4 mln gospodarstw. Wśród gospodarstw domowych na wsi jest – 2.235 tys zaliczanych

⁵ Tamże, s 208.

⁶ *Analiza i ocena sytuacji na rynku pracy w województwie świętokrzyskim w 2006 roku*, WUP Kielce 2007, s. 12.

do rolnych oraz 2.138 tys gospodarstw bezrolnych⁷. Z niezarobkowych źródeł utrzymuje się 37,8% rolniczych gospodarstw domowych na wsi, a wśród gospodarstw bezrolnych aż 51,8%. W grupie rolnych gospodarstw domowych dla 31,1% źródłem dochodów są emerytury i renty inwalidzkie; natomiast w bezrolnych gospodarstwach domowych aż 39,5% ogółu jest beneficjentami uposażeń z ubezpieczeń społecznych.

Tabela 5. Gospodarstwa domowe w miastach i wsiach z uwzględnieniem źródła utrzymania wg spisu rolnego z 2002 roku

Wyszczególnienie	Ogółem	Miasto	Razem	Wieś	
				Gospodarstwa domowe	
				Rolne	Bezrolne
Gospodarstwa domowe – w tys.	13.337	8.964	4.373	2.235	2.138
w %	100,0	67,2	32,8	16,8	16,0
Dochody z pracy w tym:	51,8	50,9	53,4	61,6	44,7
-najemnej	40,3	43,4	34,2	29,2	39,4
-na własny rachunek	11,5	7,5	19,2	32,4	5,3
-w tym w swoim gosp. rolnym	5,0	0,4	14,3	27,9	0,1
Niezarobkowe źródła w tym:	43,1	42,4	44,6	37,8	51,8
-emerytury i renty	33,2	32,3	35,2	31,1	39,5
-pozostałe	9,9	10,1	9,4	6,7	12,3
Na utrzymaniu	4,1	5,3	1,6	0,5	2,8
Nie ustalone	1,0	1,4	0,4	0,1	0,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego. Powszechnego spisu rolnego 2002.

Wysoki jest udział gospodarstw domowych utrzymujących się z pozostałych niezarobkowych źródeł utrzymania, świadczy o tym wielkość 9,9% ogółu gospodarstw domowych. Są to relacje gorsze w porównaniu z gospodarstwami domowymi w miastach, wśród których z pracy utrzymywało się 50,9% a z niezarobkowych 42,4%.

4. Globalizacja w rolnictwie – istota i pojęcie

Rolnictwo oraz obszary wiejskie – jako szczególny fragment społeczeństwa, podlega współcześnie jakościowo nowym przeobrażeniom. Przemiany zachodzące w tym sektorze ze względu na ich wieloaspektowy charakter przyjmują kształt, który jest wypadkową wielu sił i czynników tkwiących zarówno w danym społeczeństwie, a może przed wszystkim – w jego otoczeniu. Od wielu bowiem już lat

⁷ Do gospodarstw rolnych zalicza się gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych przekraczające 1 ha, a także działki rolne o powierzchni użytków rolnych od 0,1 ha do 1 ha włącznie oraz gospodarstwa właścicieli zwierząt gospodarskich nieposiadających użytków rolnych lub posiadających użytki o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha. W tym opracowaniu termin – gospodarstwo domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego – obejmuje gospodarstwa rolne powyżej 1 ha użytków rolnych i gospodarstwa domowe z użytkownikiem działki rolnej. Równoznaczne z nim jest określenie gospodarstwa domowe związane z rolnictwem. Bezrolne gospodarstwa domowe na wsi – oznaczają gospodarstwa domowe bez użytkownika gospodarstwa rolnego.

w gronie tych partnerów z racji uczestniczenia w wielu aktywnych działaniach realizowanych w kompleksie rozmaitych zewnętrznych uwarunkowań, tkwią dynamiczne siły zmieniające nie tylko struktury społeczne, ale i współtworzące systemy polityczne i gospodarcze.

Proces globalizacji ujmujący przemiany współczesnego rolnictwa i obszarów wiejskich skupia się na wybranych elementach, które w sposób zasadniczy wyznaczają charakter i rytm procesów społecznych. Analizując ten można dostrzec, że we współczesnych uwarunkowaniach rozwoju gospodarki światowej wyraźnie obserwuje się przejście od gospodarki międzynarodowej do ponadnarodowej.

Globalizacja rolnictwa stwarza warunki umożliwiające produkcję relatywnie taniej żywności w ilości niezwykle obfitej z przeznaczeniem dla krajów rozwiniętych z jednoczesnym uzależnieniem krajów rozwijających się, powodowanych niską ceną uzyskiwaną za produkty kierowane na światowy rynek przez wielkie korporacje po uprzednim ich przetworzeniu. Jednym z efektów globalizacji jest poszerzenie granic sektora gospodarki rolnej. Współczesne rolnictwo nie ogranicza się już do prowadzenia gospodarstw rolnych i uczestnictwa w systemie przetwórstwa produktów rolnych. Jest nim i o jego sukcesie stanowi zintegrowany w skali globalnej sektor obejmujący wytwarzanie, przetwórstwo oraz dystrybucję żywności. Jest to droga prowadząca do próby przekształcenia rolnictwa w swoisty biotechnologiczny kompleks industrialny⁸. Globalizacja rolnictwa i gospodarki jest procesem wielopłaszczyznowym na który składa się wiele uwarunkowań, a wśród nich mocno argumentowane są: konieczność mniej protekcyjnego traktowania rolnictwa przez narodowe polityki gospodarcze, a także zdolność do absorbowania przez rolnictwo współczesnych metod technologii i organizacji produkcji rolnej oraz utrzymywania uznanych w świecie standardów jakościowych, zdrowotnych i sanitarnych⁹.

W latach schyłku ubiegłego wieku, dostrzeżono pojawienie się nowych relacji powstających pomiędzy siłami wytwórczymi i stosunkami produkcji a siecią stosunków społecznych. Był to skutek kształtujących się ruchów konsumenckich, które wkraczały na scenę polityczną i stawały się grupą aspirującą do sprawowania władzy, póki co zdobywając zdolność wyznaczania parametrów produkcji czy dystrybucji rozmaitych dóbr, tworzenia regulacji obejmujących sposoby nie tylko produkcji ale i konsumpcji towarów, w którym to obszarze jest ważny głos producentów zdrowej, ekologicznej żywności.

Coraz częściej w kampaniach podejmowanych przez organizacje konsumenckie, forsowane są nowe regulacje, po wielokroć wynikające z wiedzy, a nawet mody np. odnoszące się do sposobów przechowywania oraz magazynowania żywności. W wielu okolicznościach, ma miejsce również manipulowanie gustami i preferencjami konsumentów przez reklamę finansowaną przez samych producentów czy dystrybutorów. A współcześnie potężną i przytłaczającą jest władza, która występuje pod postaciami „opinii publicznej”, a także wspólnego poglądu wyra-

⁸ Tamże, s. 234.

⁹ Tamże, s. 235.

zanego w ramach zdroworozsądkowej „opinii ekspertów”¹⁰.

Współcześnie obszary wiejskie różnią się w istotny sposób i od tradycyjnej i od modernizującej się wsi. Można zaobserwować procesy wychodzenia całego społeczeństwa poza obszar współcześnie pojmowanej nowoczesności, a stąd nie ma już możliwości wyróżnić jednego wiodącego czynnika w obrębie tej zmiany. Chodzi tu zarówno o procesy ogólne dotyczące całego społeczeństwa, jak i specyficzne dotyczące obszarów wiejskich. Te pierwsze to: a) globalizacja, b) dominacja wolnego rynku, c) wprowadzanie nowych technologii, d) nowe trendy demograficzne, e) ruchliwość społeczna i przestrzenna, f) zmiany systemu wartości, g) marginalizacja. Drugie z kolei determinują rodzaj procesów obejmujących spadek znaczenia produkcji rolnej wraz ze zmniejszaniem liczby zatrudnionych w rolnictwie, uwzględniając także wzrost znaczenia wielkoobszarowych gospodarstw oraz integrację pionową preferowaną w systemie produkcji, przetwórstwa i dystrybucji artykułów rolnych¹¹.

Bibliografia

1. Francik A, Pocztownski A, *Wybrane problemy zatrudnienia i rynku pracy*, Kraków 1996.
2. Frączkiewicz-Wronki A, Zrałek M, *Polityka społeczna*, Katowice 1988.
3. Gębski M, *Polityka zatrudnienia i problematyka bezrobocia w latach transformacji społeczno-gospodarczej*, Kielce 2007.
4. Milewski R, *Elementarne zagadnienia ekonomii*, Warszawa 2003.
5. *Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.
6. *Regionalny program operacyjny województwa świętokrzyskiego na lata 2007-2013*, Kielce 2008.
7. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r., *O promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz.U. Nr 99, poz. 1001).

Abstract

Labour market amongst the inhabitants of rural areas in the era of globalization

The labour market influences the current social and economical situation in Poland. Special consideration is required for analysing matters such as transformation of ownership, the role of the state and farmers associations, as well as the development of the economical and political processes in functioning of the labour market in the rural areas. Villages, far different from the urban areas, are becoming the fields, where different activities occur. They are quite frequently utilized as recreational areas. They also have a specific and unique responsibility assigned to them, related to their environmental, cultural and traditional functions. This role is of a special significance in the social relationships.

¹⁰ Z. Bauman, *Socjologia*, Wyd. Zysk i S-ka. Poznań, s. 151.

¹¹ Z. Bauman, *Globalizacja, czyli komu globalizacja, komu lokalizacja?* Studia socjologiczne nr 3 z 1997r., s.53-70.